

XOTIN QIZLAR HUQUQLARI

Abidova Mukambar Amanbayevna

Yuridik texnikum Psixologi

Annotatsiya: Maqolada ayollar huquqlari - bu ayollarning ijtimoiy-iqtisodiy, fuqarolik va siyosiy mavqeyini mustahkamlaydigan huquqlardir. Ular ayollarni jinsga qarab kamsitishlardan himoya qilish uchun mo'ljallanganligi haqida yozilgan.

Kalit so'zlar: shartnomalar, rezolyutsiyalar, deklaratsiyalar, siyosiy huquqlar, xalqaro pakt, Iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy.

Kirish: Xotin-qizlar huquqlari bo'yicha asosiy xalqaro shartnoma Birlashgan Millatlar Tashkilotining ayollarga nisbatan kamsitishlarning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi Konvensiyasi (CEDAW) va uning Fakultativ protokoli hisoblanadi. Bundan tashqari, ayollar huquqlari BMTning boshqa shartnomalarining, jumladan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt, Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt, Irqiy kamsitishga barham berish to'g'risidagi Konvensiya, Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiya, singari muhim elementlardir.

Asosiy kism: O'zbekiston BMTning ayollarga nisbatan kamsitishlarning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi konvensiyasiga qo'shilganidan beri oltita davriy hisoboti BMTning xotin-qizlarga nisbatan kamsitishni tugatish Qo'mitasiga topshirildi. Ayollarning huquqlari, erkinliklari va manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan izchil qonunchilik va boshqa chora-tadbirlar tufayli ular o'z huquq va erkinliklarini, tadbirkorlik, ta'lim, sog'liqni saqlash, fan va ijtimoiy-siyosiy sohalardagi bilim va ko'nikmalarini muvaffaqiyatli amalga oshirmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasining 46-moddasida xotin-qizlar va erkaklar o'rtasidagi tenglik mustahkamlangan. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasining 14-bobi "Oila" deb nomlangan va oila, onalik va bolalikni himoya qilishga bag'ishlangan. Erta nikohlarning oldini olish maqsadida Kodeksining 15-moddasida erkaklar va ayollar uchun nikoh yoshi o'n sakkiz yosh deb belgilangan.

Milliy qonunchilikda ayollarning huquqlarini himoya qilishning ishonchli kafolatlari belgilangan. Mehnat kodeksining 78-moddasi homilador ayollarni va uch yoshga to'lmagan bolalari bor ayollarni tegishlicha homiladorligi yoki bolalari borligi sababli ishga yollashdan noqonuniy ravishda voz kechishga yo'l qo'ymaydi; 84-modda homilador ayollarni, uch yoshga to'lmagan bolalari bor ayollarni, korxonada uchun belgilangan eng kam ish joylariga ishga yuborilgan shaxslarni (bolalari bo'lgan ayollarni) ishga qabul qilishda dastlabki sinovni belgilamaydi.

Oila kodeksi bola katta yoshga to'lgunga qadar, shu jumladan ko'chmas yoki ko'char mulk yoki boshqa qimmatbaho buyumlarni berish orqali alimentni oldindan to'lash

imkoniyati to'g'risidagi norma bilan to'ldirildi. Ajrashgan taqdirda, er-xotinning huquqlarini kafolatlaydigan mol-mulknini taqsimlash tartibi belgilangan.

Jinoyat kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksda nikoh yoshiga oid qonun hujjatlarini buzganlik uchun javobgarlik choralari belgilangan.

2017-2021 yillarda ayollar huquqlarini ta'minlash va himoya qilishga qaratilgan bir qator me'yoriy hujjatlar qabul qilindi.

Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar yaratish, xotin-qizlarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini ta'minlash, ularni manzilli qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, davlat va jamiyat boshqaruvidagi o'rnini kuchaytirish, turmush va mehnat sharoitlarini yaxshilash, bandligini ta'minlash, daromadlarini ko'paytirish, tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etish, **“ayollar daftari”** bilan manzilli ishlash, xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonliklardan himoya qilish, oila asoslarini yanada mustahkamlash kabi masalalarni hal etishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar, dasturlar va tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, mutasaddi tashkilotlar tomonidan xotin-qizlarning muammolari o'z vaqtida bartaraf etilishi ustidan samarali jamoatchilik nazoratini yo'lga qo'yishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Yurtimizda olib borilayotgan islohotlar natijalari va erishilgan marralar xalqaro tashkilotlar, jumladan, BMT, Parlamentlararo Ittifoq, Jahon banki tomonidan alohida e'tirof etilmoqda. **Ayollar, biznes va qonun indeksida** O'zbekiston 2020 yilda xotin-qizlar huquqlari va gender tenglik bo'yicha ahamiyatga molik islohotlarni amalga oshirgan **27 ta** davlat qatoriga kiritildi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi **Qonunchilik palatasi deputatlarining 32 foizi, Senat a'zolarining qariyb 25 foizini** xotin-qizlar tashkil etgani holda, parlamentdagi xotin-qizlar soni bo'yicha dunyodagi **190 ta** milliy parlamentlar o'rtasida 37 o'ringa ko'tarildi.

Oliy Majlis Senati raisi rahbarligida Gender tengligini ta'minlash masalalari bo'yicha Komissiya tuzildi.

Parlamentning yuqori palatasida Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari Qo'mitasi, quyi palatasida Oila va ayollar masalalari Komissiyasi faoliyati yo'lga qo'yildi.

2030 yilgacha bo'lgan davrda Barqaror rivojlanish sohasidagi Milliy maqsad va vazifalarning ijrosini nazorat qilish bo'yicha Parlament komissiyasining tizimli faoliyati tashkil etildi, BRMning beshinchi maqsadi gender tengligiga erishish masalasiga bag'ishlangan.

Oliy Majlis Senati raisi boshchiligida Respublika xotin-qizlar jamoatchilik Kengashi tuzilib, uning asosiy vazifalaridan biri xotin-qizlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash bilan bir qatorda Konvensiya va Pekin harakatlar platformasining qoidalarini amalga oshirish masalalarini muvofiqlashtirishdan iboratdir.

2022 yil O‘zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar davlat qo‘mitasi va uning hududiy bo‘linmalari tashkil etildi va uning ustuvor yo‘nalishlaridan biri xotin-qizlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, gender tengligini ta‘minlashdan iboratdir.

Xotin-qizlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, ularning oilaviy va xususiy tadbirkorlik, hunarmandchilikni tashkil etishda faol ishtirok etishi, bugungi kunda mehnat bozorida talab qilinadigan kasblar bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarni egallashiga ko‘maklashish maqsadida xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash davlat maqsadli Jamg‘armasi tashkil etildi.

Xotin-qizlarning muammolarini tizimli hal etish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha Respublika komissiyasi tuzilib, uning asosiy vazifasi hududlarda xotin-qizlarning muammolarini o‘rganish, tizimli hal etish, qashshoqlikni kamaytirish va aholi farovonligini oshirish bo‘yicha ishlarni tashkil etishdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. –T., «O‘zbekiston», 2009.
2. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, sharhlar. – T., «O‘zbekiston», 2009.
3. Islom Karimov. O‘zbekistonning o‘z istiqlol va taraqqiyot yo‘li. –T., «O‘zbekiston»,1992.
4. Islom Karimov. O‘zbekiston – bozor munosabatlariga o‘tishning o‘ziga xos yo‘li. – T., «O‘zbekiston», 1993.
5. Islom Karimov. O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari shaxsiy tarkibiga tabrigi. «Xalq so‘zi», 1995, 14-yanvar.